

BUITEN

28^E JAARGANG N^O. 7

ZATERDAG 17 FEBRUARI 1934

WINTER IN HET ZUID-DUITSCHER BERGLAND

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

WINTER IN HET ZUID-DUITSCH BERGLAND (ILL.) .	BLZ. 73
DE SIENEESCHE STUDIO ALS VOORBEELD VAN EEN ITALIAANSCH UNIVERSITEIT IN DE MIDDELEEUWEN, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (3)	BLZ. 74—75
DE ABLASSERWAARD (GEÏLL.), DOOR C. G. H. BLOEMEN	BLZ. 76—78
VARENS VOOR SERRE EN HUISKAMER (GEÏLL.). (SLOT). DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 78—80
WAT VOORBIJ IS, DOOR TRIXIE	BLZ. 80—81
BRUILOFT DER OOIEVAARS (GEÏLL.). DOOR J. B. KOBE	BLZ. 81—82
GARMISCH-PARTENKIRCHEN IN DEN WINTER (GEÏLL.). DOOR P. J. A. LINTER	BLZ. 83—84
HYACINTHEN, DOOR WS.	BLZ. 84
DE VERRASSING (GEDICHT). DOOR G.	BLZ. 84

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar *Rokin 74—76, Amsterdam*. Bijdragen dienen verzegeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

De Sieneesche studio als voorbeeld van een Italiaansche Universiteit in de Middeleeuwen

3) DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI

SINSDIEN voelde Filelfo zich niet veilig te Siena en daarbij was het salaris, dat hij niet dan uit noodzaak had aanvaard, hem te gering. Vandaar dat hij steeds aan het onderhandelen was om een betere plaats te krijgen, nu eens met Bologna, dan weer met den vorst van Milaan. Na een vierjarig verblijf te Siena vertrok hij voor een half jaar naar Bologna en vervolgens naar Milaan.

Eenige jaren later wilde hij weder naar Siena terugkeeren, maar tegen een dubbel zoo hoog honorarium als den eersten keer. Het stadsbestuur ging hiermede niet accoord, zoodat de onderhandelingen afsprongen.

In de Sieneeschen studio nam Filelfo tijdens zijn vierjarig verblijf een zeer belangrijke plaats in. In 1435 hield hij zijn inaugureele rede en zijn capaciteiten werden zoozeer gewaardeerd, dat hij reeds het volgend jaar dignitaris der universiteit werd en in de toenmalige akten staat hij als praeses vermeld: „in almo Studio Senesi praeses”.

De humanisten hadden van de Ouden geleerd het leven te genieten, het waren dan ook voor het meerendeel lieden, die den dag wisten te melken. Ook Filelfo heeft den tijd te Siena vroolijk doorgebracht, gelijk door verschillende notities uit die dagen wordt bevestigd. Nochtans werkte hij hard, vertaalde Plutarchus in het Latijn en stelde in opdracht der Signoria de brieven, die volgens de toenmalige gewoonten in bloemrijk Latijn moesten worden geschreven.

Toen Filelfo te Siena aankwam, vertoefde daar reeds eenigen tijd als gezant van den koning van Aragon, Antonio Panormita.

Panormita, die eigenlijk den naam droeg van Antonio Beccadelli, stamde uit een beroemd geslacht, dat uit Bologna naar Sicilië was geëmigreerd. Hij was in 1394 te Palermo geboren, verliet op zes en twintig-jarigen leeftijd Sicilië, bekleedde posten aan verschillende universiteiten en trok de aandacht door zijn verzen. Tijdens een vroeger verblijf aan de universiteit te Siena schreef hij zijn beroemdsten bundel epigrammen, getiteld: „Hermaphroditus”. Het feit dat juist Siena hem tot deze verzen inspireerde, is een overtuigend bewijs van de losse zeden, die daar heerschten.

„Hermaphroditus” is een bundel humoristische, maar indecente versjes, een navolging van Martialis en van de priapische dichters, waartusschen grafschriften op eerzame vrouwen voorkomen.

Panormita droeg zijn vroolijk boekje op aan Cosima de

Medici, die, wanneer hij goed geluimd was, er na den maaltijd uit liet voorlezen.

De bundel verscheen in de jaren 1425 en 1426 en wekte in hooge mate de ergernis der theologen. De heilige Bernardino brandmerkte het boek in zijn preeken en gaf last, het in het openbaar te verbranden; zelfs heeft het concilie van Constanz het op den index geplaatst.

Toch kreeg Panormita later lucratieve ambten en eereposten. Keizer Sigismund kroonde den dichter te Parma met den lauwerkrans. Alfons V van Aragon benoemde hem tot oppersecretaris en paus Nicolaas V schonk hem een rijke abdij op Sicilië. Gelijk alle humanisten, verstond hij de kunst bij de machthebbers in het gevele te komen.

Onder Filelfo en Panormita was de humanistische geest reeds zoo doorgedrongen in den Sieneeschen studio, dat men na het vertrek van eerstgenoemde een waardigen opvolger zocht. Men vond dien in Pietro Felitiani, van wien wij weinig zouden weten indien niet de beroemde Agostino Dati, een der merkwaardigste figuren onder de Sieneesche humanisten, zijn leerling was geweest. Ditmaal bleef de naam van den leeraar slechts door den roem van zijn leerling voor het nageslacht bewaard.

Niettegenstaande de humanistische wetenschap in Pietro Felitiani wederom een docent gevonden had, was de universiteit beroemder om haar juridische en medische faculteiten, dan om het Grieksch en Latijn. De astrologie bloeide daar van ouds en toen Pico della Mirandola in zijn geschrift „Contra astrologos” te velde trok tegen het verouderde bijgeloof, werd hij met de grootste heftigheid bestreden door een Sienees, Luzio Bellanti. Op het gebied van rechtswetenschap en medicijnen waren vele professoren zeer verdienstelijk. Groote navorschers van de Grieksche en Latijnsche oudheid heeft Siena niet opgeleverd.

Ook Agostino Dati was geen baanbrekend genie, zijn persoonlijkheid is echter het ideaal van een „vreedzamen”, niet militanten humanist en daarom is hij van belang, als tegenstelling tot Filelfo of Politianus.

Gelijk reeds gezegd is, was het stellen van de brieven en diplomatieke nota's der Italiaansche rijkjes een belangrijke taak van de humanistische stylisten, en wanneer Siena niet den indruk wilde maken van een barbaarsche, achterlijke republiek, moest zij dit werk toevertrouwen aan een bekwaam latinist.

Agostino Dati werd dus met deze, in de humanistische tijden onmisbare functie belast en tevens moest hij de kronieken der republiek bijhouden. Dati droeg dan ook den respectabelen titel van „Segretario di stato, maestro dello Studio e Storiografo del Comune”.

Vreedzaam, bedaard en geleerd, niet tuk op macht, was al zijn streven gericht op een fraaien stijl. Niemand kon met hem wedijveren in kennis der Latijnsche schrijvers en wist als hij in vrede te leven met de Signoria, naar de pijpen dansend van hen die op het kussen zaten.

Dati is een voorbeeld van het soort menschen, die er geen eigen overtuiging op na houden, maar de huik naar den wind hangen en hun geweten voegen naar de omstandigheden.

Zijn brieven zijn vol citaten uit Tullius en Virgilius. Het Latijn is zijn element, de volkstaal is hem te min en wanneer hij zich verwaardigt een twintigtal woorden Italiaansch te schrijven, voegt hij ter verduidelijking voor het nageslacht de randglose er aan toe: „in lingua Senese”. De brave man kon niet vermoeden, dat de „lingua volgare” kort daarop de taal zou worden van een secretaris van Staat, beroemder dan hij — Machiavelli.

Het humanisme, zooals Dati het opvatte, was slechts dorre geleerdheid en in zijn geschriften, waarmede hij Siena overstelpte, was het hem veeleer te doen om gepolijste, sierlijke frasen dan om inhoud.

De redekunst, of die nu een bruilofts- of lijkrede dan wel een politieke oratie betrof, was zijn fort, hij heeft veel redevoeringen nagelaten, in sommige waarvan onloochenbaar een diepe politieke gedachte ligt. Te Siena was het van oudsher gewoonte, bij bruiloften plechtige oraties ter eere van het jonge paar in de kerk te houden. Dati vond hierin zijn gelijke niet. Maar ook zijn grafredeneeringen [zijn beroemd, zoo o.a. voor professor Tura. Deze Tura was een beroemd geneesheer, die vooral iedereen verbaasd deed staan door zijn verwonderlijk juiste prognose van den dood zijner patiënten. Of hij ooit iemands leven heeft gered, daarvan zwijgt het geschiedboek.

Behalve de enkele beroemde humanisten, die Siena heeft voortgebracht, nam haar studio geen vooraanstaande plaats in bij deze nieuwe strooming. Het humanisme was geen product van een schoolsche organisatie, maar veeleer een uitvloeisel van individualisme op gebied van wetenschap. De universiteiten waren middeleeuwse instellingen; het humanisme gaf het aanzijn aan academies, een soort wetenschappelijke genootschappen, gegroepeerd om voormannen op verschillend gebied.

DE UIT DE UNIVERSITEITEN GEGROEIDE „ACADEMIES”

Deze academies waren de voornaamste kweekplaatsen der nieuwe denkbeelden, waardoor het Ghibellijnsche Siena, van ouds conservatief en wars van iedere nieuwigheid, tegen het einde der XVe eeuw en in den loop der XVIe eeuw een der meest vooruitstrevende steden van het schiereiland werd.

De hartstochtelijke interesse voor de klassieke letterkunde, het vertalen en herkauwen van de schrijvers der Oudheid, verstikte in den loop der XVe eeuw alle litteraire scheppingskracht; na Dante en Boccaccio trad een stilstand in. Men schepte behagen in een fraaien stijl, maar bekommerde zich niet om den inhoud. Men trachtte de sierlijke volzinnen van Cicero en Vergilius te evenaren, maar de Italiaansche ziel was ingesluimerd.

De beroemde humanisten groepeerden echter bewonderaars en toehoorders om zich heen en maakten een begin met litterairen arbeid.

Het genootschap — „congrega” — was thans de leus. Er was bijna geen stad in Italië, waar niet zulk een letterkundig centrum ontstond. De baanbrekers waren hierbij Florence, Rome en Napels, na hen volgden andere steden.

Van de helft der XVe tot aan het einde der XVIe eeuw telde Italië meer dan twee honderd academies. Siena had met echt democratische geestdrift deze wijze van volksonwikkeling aanvaard. Terwijl in Florence in den loop van de XVIe eeuw slechts veertien academies waren, had Siena er wel drie en twintig.

De „congrege” ontleenden aanvankelijk hun namen aan de plaatsen van samenkomst of aan den stichter, zooals bijv. de „academia di Pomponio Leto”, „Pontana”, de „academia di Panormita”; later droegen zij vaak de grilligste benamingen. Het werden instellingen voor en door het volk en reeds het etiket getuigde van den volkshumor. Bij hoopen ontstonden academies van „indifferenten”, „excentrieken”, „galeiboeven”, „kinkels” enz.

Daar de nieuwe genootschappen aanvankelijk door de gevestigde academies koel en door het volk met bijtenden spot werden ontvangen, wilde men den tegenstanders het gras voor de voeten wegmaaien, door namen te kiezen met minachtenden klank, bijv. „de academie der botteriken”.

Ieder lid koos bij zijn toetreding tot het genootschap een naam, hoe gekker hoe beter. Meermalen moest deze gemis aan geestvermogens of wel lichaamsgebreken aan de kaak stellen. Het gebeurde ook, dat de leden van een congrega een naam droegen, die het tegendeel uitdrukte van den titel hunner vereeniging, zooals „de wakende” in de academie der „slaapkoppen”. De „visschen” waren de leden van de academie der „natten”. Behalve namen kozen zij ook deviezen en op de algemeene vergaderingen liepen zij met vlaggetjes, waarop hun emblemen geschreven waren.

De Sieneesche academies droegen hoofdzakelijk een nationaal karakter en stelden zich ten doel de Italiaansche taal en letterkunde te bevorderen. Terwijl bijv. bij de „platonische” academie te Florence reeds uit den naam haar doel bleek, de klassieke schrijvers van commentaar te voorzien en de platonische filosofie te bestudeeren, heette de meest vooraanstaande academie van Siena het genootschap der „kinkels”, la congrega de'Rozzi, dat de zeden en den humor van het volk ten tooneele voerde.

De leden van het genootschap waren tevens auteurs van kluchten en comedies. Zij stamden meestal uit het eenvoudige volk, zooals de tooneelschrijver Bartiano di Francesco, die meubelmaker was, Leonardo di ser Ambrogio Maestrelli, van beroep schilder en vele anderen die schoenlapper of kleermaker waren.

Het is inderdaad een merkwaardig feit, dat te Siena zoo veel academies di gente bassa bloeiden; blijkbaar telde het volk daar vele schrandere koppen, sprankelend van geest, die — zooals een oude Italiaansche schrijver zich uitdrukt —

„niet hielden van handenarbeid, maar van feestvreugde en — van mooi weer”.

De voorstellingen moeten heel komisch en typisch geweest zijn, want de Sieneesche acteurs maakten naam in geheel Italië en reisden verschillende steden af, om hun stukken op te voeren.

Toen de markiezijn van Mantua in 1515 te Siena pleisterde, werd zij vergast op een comédie, welke 's nachts op het plein voor het raadhuis werd gespeeld en Karel V lachte heel vergenoegd om een dergelijke voorstelling. Leo X ontbood zelfs de leden der congrega dei Rozzi naar Rome, om in het Vaticaan hun kluchten te vertoonen.

De bankier Agostino Chigi, een Sienees, de maecenas van de schilders Rafael en Sodoma, steunde zijn stadgenooten te Rome, die daar weldra populair werden en ook voor het publiek buiten het Vaticaan voorstellingen gaven. Strascino moet een ontwikkeld man zijn geweest, ofschoon hij uit een familie van klokkengieters stamde, want tijdens zijn verblijf in de Tiberstad gaf hij de beroemde courtisane Imperia onderricht in poëzie. Het is overigens zeer wel mogelijk, dat hier geen sprake was van de regelen der dichtkunst, maar dat hij de schoone Romeinsche Sieneesche liedjes leerde, welker humor nogal gepeperd was.

De congrega de'Rozzi werd eerst in 1531 gereguleerd als een gevestigde vereeniging. Toen werden de statuten, „capitoli”, opgemaakt, die nog steeds bewaard zijn in de stadsbibliotheek te Siena. De vergaderingen werden gepre- sideerd door den signor Rozzo, of kortweg genoemd „Rozzo”, „de kinkel par excellence”, die voor één of twee jaar werd gekozen. De voornaamste taak der leden was op de bijeenkomsten beroemde dichtwerken te behandelen, waaronder in de eerste plaats de werken van Dante, hun eigen stanza's, sonnetten en comedies voor te lezen, maar vooral ook dramatische voorstellingen te organiseeren.

De eerste scheppingen der Rozzi verschenen in 1550 onder den titel „Strambotti” en onderscheidden zich meer door een grove, plebejische jovialiteit en door zeer onfatsoenlijke geestigheden, dan door het talent der auteurs. In sommige vindt men politieke allusies, die natuurlijk buitengewoon werden toegejuicht.

De Rozzi brachten voornamelijk het idioom en de zinswendingen van het volk ten tooneele, hetgeen meer dan de navolging der klassieken ten goede kwam aan de frischheid en natuurlijkheid der Italiaansche taal.

Men lachte om de boertjes, maar leerde hun kernachtige Italiaansche uitdrukkingen kennen. Behalve de talrijke erotische dichtwerken schreef men eclogen, comedies, mascherate of bruscelle.

De laatste waren het origineelst en tevens de meest onvervalscht Sieneesche tooneelstukken. Zij hadden hun eigen oorsprong.

Bruscellanti of uccelatori waren broodjagers, die, gelijk vele Nimrods, zich onderscheidden door een al te sterke fantasie en een hyperbolischen verhaaltrant. Hun jokkentjes en hun manieren zullen den Sieneeschen burgers veel stof tot lachen gegeven hebben. Overigens bestond de bruscello reeds lang op het platteland als een soort rustieke klucht en was in zekere mate verwant aan de dramatische voorstellingen in de bergen van Pistoja, „Giostre” genaamd. Gewoonlijk traden slechts twee of drie personen op in een bruscello.

Behalve bruscelli voerden de Rozzi landelijke en pastorale comedies op en in het voorjaar de comédie „di maggio”, een dramatisering van de Mei-liederen, die ongetwijfeld nog uit den tijd der Romeinen in Toscane bewaard waren.

In de landelijke comédie diende als thema een eenvoudig, ongecompliceerd feit, dikwijls grillig, maar zonder intrigue, een boersche gewoonte, een landelijke vrijage niet steeds even kuisch —, boerenbedrog of kwartjesvinderij.

Een jeugdige villano bijv. werd verliefd op een schoone boerin, de vrouw van een ouwen, leelijken, raren vent. Hij verklaart zijn liefde aan zijn donna, die een schijnheilig gezicht zet en hem afwijst, maar in werkelijkheid de gelegenheid afwacht. Zij weet haar oude zoo handig te beduvelen, dat vader noch moeder, vrienden noch bloedverwanten of burens haar in de gaten krijgen.

Vaak raken in die comedies twee boerenjongens op één en hetzelfde meisje verliefd en daar komt ruzie, smijterij en bekvechten van.

(Slot volgt)

AAN DE ALBLAS TUSSEN OUD-ALBLAS EN ALBLASSERDAM

DE ALBLASSERWAARD

DOOR C. G. H. BLOEMEN

HET is daar het waterland bij uitnemendheid. Holland ontworstelde zich aan de zee. De Alblasserwaard ontworstelt zich nog steeds aan het woelige water der groote rivieren. Het is een groot en uitgestrekt poldergebied in den meest zuid-oostelijken hoek van Holland en 't ligt daar als een land, kris en kras doorscheurd door rivieren en sloten en kanalen. Water is er en weer alom water. Overal water, met daar tusschenin de lage landen in gezapig groen, de heerlijke weilanden, het schoone, overschoone polderland. ☼ De Hollander houdt van z'n polders. Hij heeft nooit iets begrepen van de Amerikaansch-zakelijke opmerking van Henry Ford, die alle waters wilde dichtgooien om er gladde autowegen van te maken. We leven toch niet om der snelheid wille. En onze ooren, die gewend zijn het zachte, rhythmische geklots van het zoete water langs de verre oevers met volle aandacht te beluisteren, zouden toch de jachtende stootcadans van automotoren niet verdragen zonder schade voor de rust van ons gemoed. Onze oogen zouden immers het snelle voorbijflitsen van auto's, overal auto's, als een schennis ervaren van de schoone uitzichten over het verstilde, verre, vlakke land, waarachter, aan de diep verdoken einders, de kleine kerktoentjes als lichte oneffenheden rustpunten bieden voor onze dwalende blikken. ☼ O neen, wij willen onze polderlanden niet derven. Ge moet ze gezien hebben, die diepe landen onder de strakke belichting der zomerzon, om te weten hoe de glinstering van het overal loom stroomende water, als een rijke, overdadig rijke garnering is van het prachtige groen der weilanden, die daar strak en vierkant afgemeten tusschen de waterverschansingen liggen. Maar ge moet het polderland ook kennen zooals het, als ware het plat ter aarde gedrukt onder den last van een zwaar wolkendek, zich hult in oneindige variatie van grijze en vale tinten. ☼ Het polderland is dikwijls eentonig genoemd, maar dan toch nimmer door hen, die 't in al zijn afwisseling en schoone

verandering hebben gezien. ☼ Zeker, verrassingen van plotseling voor u openschietende vergezichten, van panorama's, die bij een wegkromming of bij een heuvelbestijging op het onverdachtst zich voor u uitstrekken, die vindt ge in de polderlanden niet. ☼ Daar vindt ge heusch geen verrassingen, die u overrompelen, want heel het land ligt in schier heel zijn diepte open voor kijkende oogen. Wat u treffen kan, is een boomenformatie, daar ergens aan een dijk, of midden tusschen de weilanden rondom een huis, Wat wilgen, oud en verschrompeld, droomend langs een sloot, gebogen over het stille water als oude menschen, die gekeerd staan naar de bespiegelende herinnering van goede, jonge dagen. En als ge zin hebt voor harmonie, voor goed afgewogen verhoudingen, dan zult ge in het polderland getroffen worden door de woningen, die ge daar zien zult zonder pretentie gegroeped om een klein kerkje, in haast monotone eenderheid, maar zoo vriendelijk en helder-blij, dat ge u vredig zult voelen bij 't zien van al die stille, echt-Hollandsche genoegzaamheid. ☼ Zoo ligt daar 't polderland, zonder veel gerucht, met weinig bedrijvigheid. Slechts gericht naar dien grooten vriend en vijand tevens, het water. ☼ En zoo is ook de Alblasserwaard. Het aartspolderland van Holland. ☼ Wat moet er gedurende de eeuwen in dit lage land een bovenmenselijke strijd gevoerd zijn met het water. Als ge van de hooge dijken over de landen kijkt, ontwaart ge onmiddellijk hoe laag die landen liggen gekneld tusschen de groote rivieren, de Lek en de Merwede. ☼ Hoe laag deze Waard wel is, blijkt uit een oude volksbeleving, dat de spits van den Alblasser-kerktoren op gelijke hoogte ligt met den drempel van de Schoonrewoerdsche kerk, daar ginder oostelijk, in de Vijfheerenlanden. ☼ De Alblasserwaard, die vroeger, toen de dijkage nog lang niet de tegenwoordige perfectie had, werd aangeduid onder de benaming: „Landen tusschen Lek en Merwe”, zooals 't ook heet in 't oudst bekende handvest van 1277, door graaf Floris den

Vijfde gegeven, is al vroeg bedijkt geworden. In elk geval vóór 1277, want toen sprak Floris reeds over de dijken en hun onderhoud. 't Verhaal bestaat, dat reeds in den tijd der Romeinen door dezen dijken en groote heerwegen in de landen de Waard geldt dit toch niet, want door een der oudste geschiedschrijvers wordt verhaald, dat gedurende de vierde eeuw in de buurt der Merwede, in een sterk beboschte streek, nog volken woonden, zoo ruw van zeden, dat de landen waar zij vertoefden, en dat zijn die van het zuidelijke deel van de Alblasserwaard, den naam „Woud zonder genade” ontvingen. ☞ „Daer wone die Wilde Nedersassen, die om nyement en geven, die daer leeft op ter werelt, ende waer 't dat ghy die avonture had, dat ghy met desen volke door dit bosch comen mocht, ghy sout terstont bestreden worden van dat volk. Doe seyde die Keyzer, dat Wout mag wel hieten: dat Wilde Wout sonder genade”. ☞ Zoo staat 't in die oude kroniek. ☞ Een zekere graaf Dirk ontving dit Wilde Woud in de negende eeuwen in leen en lang werd er door de graven van Holland en de bisschoppen van Trier en van Utrecht zwaar gestreden om de rechten van jacht en visscherij in deze streken. ☞ Langzaamaan echter vorderde de bedijking en daarmede de beschaving, die de welvaart van het zekere bestaan bracht. En sedert eeuwen liggen die allerlaagste landen nu al in de veilige bescherming van de hooge, breede en zware dijken: de Lekdijk, de Kinderdijk, de dijk langs de Merwede en de Zouwen- en Bazeldijk. ☞ Van den Kinderdijk gaat het verhaal, dat hij zijn naam ontleend zou hebben aan de wieg, die tijdens den befaamden Sint Elisabethsvloed van 18 November 1421, op de plaats waar de dijk thans ligt, zou zijn aangespoeld. De wieg met het kindje, waarvan verteld is — zonder dat overigens voor de historische zekerheid van de vertelling waarborgen werden gegeven — dat zij als een scheepje voer over de klotsende baren van den schrikkelijken vloed en veilig door een poes, die als roerganger fungeerde, op vasten grond werd gebracht. ☞ De bescherming der dijken is weliswaar een veilige, maar evenals het resultaat van alle menschenwerk is ook de veiligheid van de bedijking van de Alblasserwaard in zeker opzicht betrekkelijk. ☞ De Waard is dan wel onttrokken aan de overheersching van het water, maar het water dreigde toch steeds weer zijn prooi terug te winnen. De vrees, die de bevolking van de Alblasserwaard steeds bezielde heeft, dat zij hunne landen weder door het water zouden zien teruggenomen, is dikwijls maar al te gegrond gebleken. Hoe talrijk zijn niet, in den loop der eeuwen, de overstromingen geweest. Het lijstje van jaartallen, hoe monotoon ook, is sprekend. 1470 was het eerste jaar, waarvan in de historie de herinnering bewaard wordt aan een vloed, die geheel de Alblasserwaard onder water zette. 1530, 1532, 1552, 1565, 1570, 1571, 1573, 1577, 1595, 1599, 1658, 1663, 1682, 1709, 1726, 1740, 1741, 1744, 1809 en ten laatste 1820, waren de jaren, waarin de Waard door overstroming geteisterd werd. Het zou te ver in bijzonderheden voeren om alle details dier overstromingstourmenten uit de vergetelheid op te halen. De getallen zijn op zichzelf welsprekend genoeg. Vooral in de zestiende eeuw volgden de vloedden elkaar in een haast gelijkmatig tempo op. De bevolking had nauwelijks tijd zich te herstellen van een waterinvasie of een volgende dreigde weer. Het is voor ons, die aan de voortreffelijke outillage der polders gewend zijn en die nog slechts zelden, en dan nog in meer beperkte mate, van overstromingen getuige kunnen zijn, moeilijk, om ons in te denken hoe zwaar en hoe ontmoedigend dikwijls de ontzagwekkende worstelstrijd onzer vaders is geweest tegen het water. ☞ Die strijd heeft aan de bevolking van de Waard iets stoers en krachtigs gegeven. Er is daar nog veel van het oude volkskarakter bewaard gebleven. Op 't eerste gezicht zou men geneigd zijn de menschen van star conservatisme te verdenken, maar

OUDERWETSCH E HOOIWAGEN MET GEKLEURD SNIJWERK
UIT DE STREEK VAN DE GIESSEN

bij nadere overweging blijken zij den geest van hun tijd toch wel te verstaan, ook al bezitten zij dan niet de soepelheid om zich steeds weer met élan aan te passen aan de veranderlijkheden van den modernen tijd. De stille eenvoud waarmee zij hun leven leiden, hun stoeren arbeid verrichten in de onverstoerbare cadans van elken nieuwen dag, doet bewonderend naar hen opzien. Zij zijn van het oude, goedklaren blik in de oogen en aan ferme trouw aan huis en aan haard, dan aan bluffende veelpraat en snoeverij. ☞ Als ge de jongens van oud-Holland wilt leeren kennen, dan zult ge ze daar treffen. Daar tusschen 't water, in de weilanden, bij 't riet en de wilgen. Aan de groote rivieren, waarvan zij houden en waarmede zij zich vertrouwd hebben gemaakt en zijn samengegroeid als de cosmopoliet met het asphalt. ☞ Laten we samen lezer, gij en ik, zonder touristenbranie wat peddelen over die formidable dijken van den Alblasserwaard. Laten we ook wat verder gaan, de polders invrienden daar. ☞ Vrienden zijn 't immers allen. We zijn daar thuis in die polders, in dat echt Hollandsche land. Laten we ons verkwikken aan de schoonheid ervan, en waar dat pas

OP DEN DIJK TUSSCHEN ALBLASSERDAM EN OUD-ALBLAS

VARENS VOOR SERRE EN HUISKAMER

DOOR G. KROMDIJK

(Slot)

IN ons vorig artikel schreven we het een en ander over de indeeling der varens in het plantenrijk, en vertelden we tevens enkele bijzonderheden over het geheimzinnige voortplantingsproces. We zullen ons nu meer bepalen tot enkele bijzonderheden uit de varencultuur, terwijl we tevens een aantal soorten zullen noemen, geschikt voor kamer- en serrecultuur. De vermeerdering der twee voornaamste varens-

soorten, de *Adiantum* en de *Pteris*, geschiedt door scheuren en door sporen. In het groot wordt uitsluitend de vermeerdering door sporen toegepast: dit geeft ook het voordeel van sterkere planten. Zoodra de sporen rijp zijn, worden de bladeren afgeplukt en in papieren zakken te drogen gehangen. Zijn de bladeren goed droog, dan wrijft men ze over een heel fijn zeefje, waar alleen de sporen doorgaan. Deze sporen worden meest in het voorjaar uitgezaaid, doch men kan ze ook het geheele jaar door zaaien. Dit zaaien moet op uiterst fijn gezeefde aarde geschieden en onder een hooge temperatuur. Ook in de aarde komen echter sporen van andere planten voor — o.a. van mossen; deze sporen overheerschen die der varens, zoodat deze laatste geheel verstikken zouden. Om dit euvel te voorkomen, kookt men de aarde waar men de sporen op uitzaait, zoodat deze steriel wordt. Op deze steriele aarde worden de varens sporen bij 90° F. uitgezaaid. Reeds na een tiental dagen is de aarde geheel groen, als was ze met een laagje mos bedekt; dit is het z.g. *Prothallium*, de voorkiemen. Bevruchting vindt dan eerst later plaats. Deze voorkiemen worden reeds spoedig eveneens op steriele aarde verspeend; later, zoodra de kleine groene blaadjes verschijnen, wordt dat nog enkele malen herhaald, waarna ze tenslotte in kleine potjes worden opgepot, om dra hun weg naar de vele bloemenwinkels te vinden. Groote planten kan men in enkele jaren kweken, maar

dan steeds bij een kunstmatige warmte onder glas, zoodat de prijs van een groot exemplaar niet altijd meevalt. Koopt men echter een aantal jonge planten van de juiste soorten, dan zal men bij een goede standplaats en een juiste verzorging binnen enkele jaren ook flinke planten bezitten. Een varen die over het algemeen zeer mooi wordt gevonden is de *Adiantum*, ook wel Vrouwenhaar of Venushaar genoemd. Het zijn de varens met de mooie groene, ook wel bruin tot roode bladeren, die soms grof en soms uiterst fijn verdeeld zijn. [Daarbij worden de bladeren gedragen door dunne, lange, zwarte stengels, die de sierwaarde der plant sterk verhoogden. De afgesneden bladeren gebruikt men veel als vulling en als decoratie bij fijne bloemwerken: het groen verdort echter snel indien het niet op water gezet wordt. Ook worden veel kleine *Adiantum* plantjes gebruikt ter vulling van bloemenmanden, vooral zoo'n

geeft, dan even stilstaan op onzen tocht om te luisteren naar 'n kort verhaal of om ons te vermeien in de simpele schoonheid van 'n oud bouwwerk, dat hier en daar nog de herinnering aan 'n ver en koen verleden bewaart. ☞ De dorpen in de Alblasserwaard zijn bijna alle gebouwd langs de dijken. Als ge weten wilt wat bouwkundigen verstaan onder „lintbebouwing”, ga dan daar eens kijken. Eigenlijke dorpen, waar de huizen gebouwd zijn om een brink, waar de kerk als een hen in het midden staat als hield zij de huizen gelijk kiekens onder haar beschermende vleugels, vindt men daar eigenlijk niet. ☞ Een ideale bebouwing is 't niet, zoo langs die dijken. Dorpskernen mist men en een gezellige sfeer van vertrouwe-

lijkheid en saamhoorigheid, zooals men die elders treffen kan, kan hier nauwelijks ontstaan. Wat de menschen hier bindt, lijkt minder het behooren tot een bepaalde gemeenschap, dan wel de omstandigheid, dat allen gelijke belangen hebben bij het water, waarvan zij allen houden, zoolang het zich voegen wil in de beddingen en niet van zins is de landen te overstroomden en de vruchten van moeizamen arbeid te verwoesten. ☞ Eigenlijke historie hebben de dorpen in de Waard dan ook niet gemaakt, tenzij alweer de historie der watervloeden, waarvan zij alle hun deel ooit hadden. ☞ Wat moet dan ook gezegd worden van Papendrecht, in den Zuidwestelijken hoek van de Alblasserwaard? Dit dorp strekt zich meer dan een uur gaans uit langs den dijk, vlak tegenover Dordrecht. Telkens weer dwaalt het oog naar de overzijde der rivier en zoekt den stompen toren van de stad der de Witten. Wat is zoo'n stad mooi, als ge haar ziet liggen zoo boven 't spiegelend watervlak, met de lage, zware wolkenformatie er boven. Ge denkt onmiddellijk aan de schilderijen van Jaap Maris, die zoo genieten kon van die forsche luchten en dat eigenaardig licht, dat door de wolken gezeefd, op zoo'n stad kon vallen. ☞ Maar hoe schoon het gezicht op de overzijde ook is, Papendrecht heeft ook z'n bekoring. Men zegt — maar voor de waarheid van de verklaring schijnt niemand in te staan — dat de naam Papendrecht aan dit dorp gegeven werd, omdat op de plaats waar het ligt in lang vervlogen tijden de priesters ofte wel papen hier een vrijen overtocht of tricht hadden naar de stad aan den anderen Merwedeever. Wat er van dezen Papentrechter waar moge zijn, zooveel is zeker, dat het dorp zich kan beroemen op een in zijn tijd zeer befaamd man, Bernardus Elikink namelijk, die van 1734 tot aan zijn dood in 1767 daar predikant was, heette een begaafd dichter. Ik las ergens iets over de „niet onverdienstelijke stukjens”, die hij onder den verzamelnaam „Proeve van Zedepoëzij” uitgaf, maar of deze dichtproeven recht gaven op veel waardeering, staat zeer te bezien. ☞ Hoe beroemd Elikink in zijn dagen ook geweest moge zijn, meer vermaardheid dan aan hem heeft Papendrecht toch te danken aan de zalmvisserij, die daar van ouds beoefend werd.

(Wordt vervolgd)

DE TOREN VAN DE NED. HERV. KERK TE GIESSEN-oudkerk (± 1450)

enkel plantje tusschen wat Cyclamens of Begonia's staat altijd heel mooi. De houdbaarheid der Adiantums in de kamer is echter maar zeer gering, want zij verlangen een vochtige, warme atmosfeer. Een factor van beteekenis is het daarom, indien we in den winkel naar goed afgeharde planten vragen. In de kamer verlangen ze een lichte plaats; kan men daarbij 's winters geen voldoende temperatuur geven, dan moet men de fijne bladeren niet bevochtigen, daar ze anders spoedig smeulen. Bij een goeden groei kan men de plant om de 14 dagen een weinig vloeimest toedienen in den vorm van verdundende ouden koemest; met kunstmest moet men vooral bij Adiantum zeer voorzichtig zijn. Er bestaan een groot aantal soorten Adiantums, een van de mooiste is Adiantum Farleyense; ze is echter geheel verdwenen, ten eerste omdat ze geen sporen voortbrengt, zoodat de vermenigvuldiging veel te langzaam gaat, en ten tweede omdat thans wel voldoende bewezen is, dat ze totaal ongeschikt is voor kamercultuur. Heel wat beter en even mooi is de nog betrekkelijk nieuwere Adiantum Roem van Moordrecht met langere, meer rechtop staande bladeren, die in hun jeugd mooi roserood zijn. Heel goed is ook de A. gloriosum Lemeski, en de A. scutum, twee bekende handelsoorten. Tot de sterkere varens mogen we zeker de Pteris-soorten rekenen. Vooral de Pteris vinden we veel in kleine bloemenmandjes geplaat, terwijl ze ook veel voor bakjes en schaaltes gebruikt worden, doch ook als potplant nemen ze een zeer voorname plaats in.

Ze is des te geschikter voor kamerplant, omdat ze geen hooge temperatuur behoeft te hebben, en ook vrij goed bestand is tegen de droge kameratmosfeer. Ontvangt men jonge varens in een bloemenmand, dan moet men ze zoodra de bloemen weg zijn, uit de mand nemen en afzonderlijk oppotten, in de manden toch wordt meestal mos of zeer lichte aarde gebruikt, waar ze niet in kunnen groeien. Onder in de potten een laagje potscherven, en

als grondmengsel nemen we wat boschgrond of turfmoles, als grondmengsel nemen we wat boschgrond of turfmoles, als verteerde graszodenaarde met ouden koemest en wat scherp zand; goed doorengemengd is dit voor bijna alle soorten te gebruiken. Er zijn een groot aantal Pteris-soorten, en bijna alle zijn wel als kamerplant te houden. In één jaar kan men reeds heel groote planten kweken van Pteris tremula; deze verlangt dus een geregelde verpotting, en als ze aan

den groei is veel vloeimest. Heel mooi, doch niet zoo groot van omvang, is de Pteris Childsi, door haar meer gedrongen en zeer dichten groei is ze als kamerplant zeer geschikt. Pteris umbrosa treft men door haar lang gesteelde bladeren ook veel in bloemenmanden aan, het is een grof groeiende

soort, die men ook tot groote planten kan uitkweken. Ook de bonte Pteris-soorten zijn heel mooi, zoals Pteris cretica albo lineata en Pteris argyrea met grijs gestreepte en gevlekte bladeren. Een heel aparte varen is de Asplenium nidus, de zoogenaamde nestvaren. Ze vormt een krans van gladde, gaafrandige, heldergroene bladeren, die soms een lengte van een meter kunnen bereiken. Met de bladeren moet men zeer voorzichtig omgaan, daar ze spoedig inscheuren, en dan het mooie, frissche van de plant gauw verdwenen is. Het is eigenlijk een epiphytische varen, die in Indië veel tegen de boomen groeit; ze verlangt dus een hooge, vochtige warmte, terwijl men ze op den pot niet te veel moet gieten. Bij het gieten laat men af en toe ook eens wat water in het hart loopen. Ze groeit het best in een licht grondmengsel; als u wat oude verteerde wilgenmool kunt krijgen, die men in oude opengespleten knotwilgen kan vinden, en deze met wat mest vermengt, zult u eens zien welk een resultaat u bereikt.

☞ Trof men ze vroeger alleen in liefhebberscollecties aan, thans ziet men ze ook veel in de bloemenwinkels. Tot de mooiste serre- en kamervarens behoort de Nephrolepis, ten eerste omdat men er zulke mooie groote planten van kwe-

ken kan en ten tweede omdat ze in de kamer geen hooge eischen stelt. Een van de mooiste, maar niet de gemakkelijkste is de Nephrolepis exaltata var. Whitmanii met mooie, breede, gekamde bladeren. Bij deze moet men niet op de bladeren gieten, daar ze door hun dichtheid gauw gaan rotten. Ook tijdens het stof afnemen doet men goed, een papier of iets dergelijks over de plant te leggen, daar anders al het stof zich tusschen de bladeren vastzet. Over het alge-

„Pteris Childsi”

PTERIS CHILDSI

ADIANTUM ROEM VAN MOORDRECHT

meen verlangen de Nephrolepissen een niet te hooge warmte. Nephrolepis Bostoniensis wordt als een variëteit van de Nephrolepis exaltata beschouwd en is door haar sierlijken vorm ook zeer geschikt. Tegenwoordig treft men haar echter weinig meer aan. Voor iemand die houdt van het kweken van groote planten is de Nephrolepis Roosevelt plumosus de allerbeste. In enkele jaren tijds kan men hier

geweldige planten van kweken. De plant op de foto, die door mijzelf gekweekt is, heeft een doorsnede van zeker $1\frac{1}{2}$ meter, staat nog in een pot en is pas drie jaar oud. Eerlijkheidshalve moet ik echter vermelden dat ze ook geruimen tijd in de kas stond. Dit neemt niet weg dat ook in een lichte serre dezelfde resultaten te bereiken zijn. Dit exemplaar moet natuurlijk spoedig in een plantenkuijpe worden overgezet. Voor deze groote planten nemen we ook wat zwaarderere grond, een flinke dosis ouden koemest dus. Hoofdzaak is bij zulke groote exemplaren water, nog eens water en vloeimest. Men kan ze gerust twee- tot driemaal per dag water geven en daarbij éénmaal per week wat verdunnen koemest. Ze zijn mooi, doch eischen een goede verzorging.

WAT VOORBIJ IS

DOOR TRIXIE

HET kwam als een slag, fel en onverwacht. En toch, toen het gebeurde, na dien plotselingen onverklaarbaren val in de duinen, was het alsof ik het altijd geweten had. Er was geen oplossing en geen uitkomst en het vonnis was onafwendbaar. Cyrano is weg . . .

☞ Het liefste had ik op dien noodlottigen dag mijn rijkleeren opgeborgen, weggesloten, er niet meer naar omgezien. Zooals iemand, wien door den dood een heel zwaar verlies treft, in de eerste oogenblikken van wanhopig verdriet ook maar zou willen sterven. Natuurlijk, het leven gaat voort, het heeft zijn eischen en zijn rechten en er is dan weer een ander paard, dat op je wacht Maar toch, toch . . . Dagen, neen weken heeft het geduurd voor ik de plek kon passeeren, waar Cyrano dien noodlottigen Zondagmorgen stortte, zonder eenige uiterlijke aanleiding, zonder eenige mogelijke verklaring. Het gebeurde in een rustigen galop en het was opeens of zijn beenen onder hem weggeslagen werden. Den volgenden dag zei de dokter, die hem onderzocht had en die het noodlottige „hartgebrek, levensgevaarlijk”, uitsprak, dat hij naar alle waarschijnlijkheid door een duizeling bevangen geworden was. ☞ En dien eersten middag, dat ik met een troepje uitreed, op een van de manegegetrouwen, van wie er verscheidene een plaatsje in mijn hart hebben, ben ik zoo ellendig en ongelukkig thuis gekomen, dat ik me afvroeg of ik er ooit weer genoeg in zou kunnen vinden om uit te rijden. ☞ Ieder plekje van de duinen heeft een herinnering en die moge dan in het losse duinzand geschreven zijn, zij is er niet

NEPHROLEPIS WHITMANII

minder onuitwisselbaar om. Daar ginds schrok hij voor het konijn, dat in een strik liep. En hier, over dien hoop hout, maakte hij zoo'n mooien sprong, dat we dien graag hadden vastgelegd. ☞ Wat verder op heeft hij me eens afgegooid, omdat hij een stuip kreeg bij het opvliegen van een koppel patrijzen. Dat was toen ik hem nog niet zoo lang kende. En dat heuveltje . . . daar zijn we samen eens hals over kop naar beneden gerold. Over dat vlakketje heeft hij me gedragen met de snelheid van den wind. En rechts is het groote zandpad, waar hij zoo graag in galop langs ging. Dat roode vlaggetje, bij de schietbaan, wat heeft het een moeite gekost hem er langs te krijgen! En wat keek hij trotsch en triomfantelijk, als hij zijn vrees had bedwongen en gehoorzaam was geweest! ☞ Alle uitdrukkingen van zijn fijnen, intelligenten kop met de wonderoogen komen me weer voor den geest. Hij kon minachtend kijken en toegewijd, koppig en hooghartig, met wat ik zijn publiek-ik-verachtu-expressie noemde. Hij kon weerspanning zijn en braaf en ridderlijk. Vooral dat laatste. Ik weet nog, hoe we eens op een morgenrit achter Meyendel stonden, een clubje van zes of zeven, met in ons midden een vriendinnetje, dat haar paard niet baas kon. Dat had gemerkt, dat ze meer respect voor hem had dan goed was voor zijn onderworpenheid en liep eenvoudig dravende met haar weg. Ze werd moe en nerveus en tenslotte gooide ze de teugels neer en zei, dat ze niet verder kon, en dat ze doodop was. Daar stonden we. Ruilen scheen uitgesloten, want er was in het gezelschap geen enkel paard. [dat haar

NEPHROLEPIS ROOSEVELT PLUMOSUS

PANORAMA VAN RABAT EN DEN BOU REGREG

op dat oogenblik mak en betrouwbaar genoeg leek. Het leek een onmogelijke situatie. ☼ Weet je wat, laten wij dan maar ruilen, stelde ik voor. Ik zal jouw paard wel nemen en jij gaat op Cyrano. ☼ Ze keek twijfelachtig, maar Cyrano stond zoo rustig en keek haar zoo trouwhartig aan, dat ze het dan maar zou wagen. In vol vertrouwen op zijn ridderlijkheid legde ik hem het geval uit en verklaarde wat er van hem verlengd werd. Ik ben altijd vast overtuigd geweest, dat Cyrano alles wat ik zei volkomen begreep, al wil ik er niet over vechten of hij inderdaad woord voor woord verstond. Ik voor mij geloof stellig van wel. ☼ Even vond hij het een vreemd geval. Vooral dat ik op een ander paard klom. Waarvoor hoefde dat, als hij er toch was! Maar hij scheen het toch wel te begrijpen en terwijl ik naast hem bleef rijden, zette hij zich goedig en braaf in gang, bracht haar in een matig drafje en wat later in een zachten, wiegenden galop naar Duindal, waar we rusten zouden. Onderweg heeft hij zich geen enkele maal de luxe gepermitteerd van te schrikken, terwijl hij toch zoo ontzettend schichtig kon zijn. ☼ Nu is het voorbij. Nooit meer zal ik hem geruststellend en bedarend kunnen toespreken, hem aanmoedigen om zijn vrees of onwil te overwinnen. Ik zal zijn neus niet meer streelen, die zacht was als satijn, met de koperkleurige

lippen. Mijn hand zal niet meer glijden langs den mooien, sterken nek, niet meer spelend een seconde lang zijn oogen bedekken. Het is alles weg en niets zal ooit meer worden zooals het geweest is. De eeuwige wet . . . ☼ O, natuurlijk, er zijn andere paarden. Dozijnen. En ze zijn alle lief en goed, of misschien ook wel eens minder lief, en dan zijn ze „interessant” en „wel aardig om te rijden”. Gelukkig is een paard minder arrogant en zelfingenomen dan de homo sapiens en geen van hen zal waarschijnlijk ook maar een seconde lang de illusie hebben, dat hij Cyrano zal kunnen vervangen. ☼ Toch verbeeld ik me soms, dat ik in de oogen van den een of ander de stille verwachting, de onuitgesproken vraag lees, die je ook kunt zien in kinderoogen, als de juffrouw op school een vrijwilliger zoekt voor een prettig werkje. ☼ „Kies mij! Toe kies mij, ik zal zoo lief voor je zijn en zoo goed. En ik zal zoo mijn best doen, dat je tevreden kunt zijn”. ☼ Paardenoogen kunnen haast nog dringender smeeken dan die van een klein kind of van een hond. ☼ Dan streel ik ze even in het voorbijgaan en ik moet me haastig afwenden. En alles lijkt zoo gruwelijk leeg en de dagen schijnen als de dagen in een woestijn. Want daar is een heel groote en diepe genegenheid uit mijn leven weggenomen.

BRUILOFT DER OOIEVAARS

DOOR J. B. KOBE

DIEP blauw koepelt de hemel zich boven de twee witte steden, Rabat en Sale, aan de monding van den Bou Regreg. ☼ Rabat, de residentie van den Sultan van Marokko, is tevens de residentie der ooievaars, die zich tijdelijk of blijvend in Noordwest-Afrika gevestigd hebben. Zij zitten op de oude wachttorens die de Portugeezen in het Rif gebouwd hebben, maar ook op de kegelvormige hutten in de dorpen der Soedannegers, die reeds

OVERAL STAAT EIBERT OP DEN UITKLIJK

IN DE OMGEVING VAN RABAT

in de 11e eeuw door de Berbervorsten als slaven hierheen gebracht zijn. Overal ziet men ze, de langsnavel, tot Marakesj toe en in de lager gelegen dorpen van het Atlasgebergte, maar Rabat is hun residentie. ☼ Een keer in het jaar, tegen eind Maart, komen ze alle samen tot het houden van een groote vergadering boven den mond van den Bou Regreg en de beide witte steden Rabat en Salé. Dan is de bijna donkerblauwe hemel overdekt met krijschende zwermen ooievaars en niet één staat hoog en waardig op de oude muren van het Berberkasteel Oedaya, op de moskeetoren of de hutten in de dorpen. Alle vogels cirkelen rond boven de diep-groene zee. Ik hoor hun luid geklepper — het lijkt wel of ze van alles onder elkaar te verhandelen hebben. Een „massademonstratie” misschien? Lieve deugd, beginnen de ooievaars daar ook al mee? ☼ Ik ben op weg naar Madame R., de meest charmante vrouw, die ik op mijn zwerftochten door Noordwest-Afrika ontmoet heb en wier fijne geest en goede keuken niet alleen in de Parijsche salons bekend zijn, maar ook in de kleine café's op den linker Seine-oever, waar de trekvogels der litteratuur en kunst elkaar ontmoeten. ☼ „Wat is er met de ooievaars aan de hand?” vroeg ik toen ik haar schaduwrijken tuin binnentrad. ☼ „Hebt u ze gezien? Alleraardigst, hè? Ja, dat kunt u natuurlijk nog niet weten — vandaag is het de groote bijeenkomst van de ooievaars en tegelijkertijd vieren zij bruiloft. Want dat gaat vlug bij hen. Veel komen er van ver weg en die hebben geen tijd om weer naar huis te gaan en daar familieraad te houden over bestaansmogelijkheid en bruidsschat. Dan is het veni, vidi — in orde! De ouden kleppen een paar keer hun zegen en reeds maakt het jongepaartje zich van de massa los, vliegt naar den vrijen moskeetoren en richt zich daarop in. Die uit de provincie gaan met hun ouders weer daarheen terug. — Dat maken we hier

en cypressen trillen in den wind, dan is het weer rustig geworden boven mij — alleen zie ik nog heel in de verte de scharen der pasgehewe paartjes het land intrekken. De achtergeblevenen staan op de bruine muren en de oude moskeetoren, maar niet zoo gewichtig als anders en menig paartje is het duidelijk aan te zien, dat 't eerst pas getrouwd is. Dienzelfden namiddag wordt echter reeds aan den bouw der nesten begonnen of worden oude opgelapt. Het mannetje sleept lange stokken, stroo, bosjes hooi en lompen aan, het wijfje ordent alles met overleg. ☼ Toen ik einde Mei uit den Atlas naar Rabat terugkeerde, ging het in de nesten reeds levendig toe. Mama ooievaar stond weer ernstig en waardig op den uitkijk naar den vader des gezins, die op visch- en kikkervangst uitgetogen was. Telkens verschijnen kleine vleugels boven den nestrand, of een gele snavel. Gaat het al te levendig toe in het groote nest, dan kleppert mama eens een paar keer, maar wanneer dit niet helpt, duikt haar snavel omlaag om orde te scheppen tusschen het rumoerige kroost. ☼ Wanneer echter de vader terugkomt van de vangst, zijn vleugelruischen vlakbij klinkt, dan is er geen houden meer aan en drie of vier wijddopen snaveln gapen boven den nestrand uit. Daar

VAN DE HOOGHE KANTEELN VAN DEN BERBERBURCHT OEDAYA ZIEN DE OOIEVAARS UIT OVER DE RIVIER TUSSCHEN RABAT EN SALEH

komt hij aangezeild, een visch in den naar voren gestrekten snavel, de vleugels hoog, de pooten naar voren staande, en bijna onhoorbaar daalt hij neer op den nestrand. Het voedsel wordt in de hongerige kelen gestopt, de beide ouden begroeten elkaar, al klepperend den kop naar achter en naar

voren bewegend, en weg vliegt hij weer. ☼ Dan vangen op een goeden morgen de vlieglessen aan. De moeder vliegt in kleine kringen om het nest heen en het dapperste jong volgt al gauw haar voorbeeld, waarna de andere ook niet lang op zich laten wachten. ☼ Steeds grooter worden de kringen en op een dag gaat het verder: van de steile rotsen waar

EEN TAFEREELTJE, DAT DE BURCHT OEDAYA IN VROEGER EEUWEN WEL NIET GEKEND ZAL HEBBEN

op de oude vesting Oedaya staat, naar den overkant der rivier en tot de roode muren van Salé. ☼ En dan komt er weder een groote dag, een zonnige dag, waarop de blauwe hemel vervuld is van ruischende vleugels en levendig geklepper. Het is warm geworden hier in Rabat en nu is het verzameldag voor de vlucht naar het Noorden. ☼ Naar het Noorden? De Berber en de Arabier kijken omhoog en schudden niet-begrijpend het hoofd. Zij zullen nooit begrijpen, dat de vogels naar landen trekken waar het zó koud moet zijn.

komst hij aangezeild, een visch in den naar voren gestrekten snavel, de vleugels hoog, de pooten naar voren staande, en bijna onhoorbaar daalt hij neer op den nestrand. Het voedsel wordt in de hongerige kelen gestopt, de beide ouden begroeten elkaar, al klepperend den kop naar achter en naar voren bewegend, en weg vliegt hij weer. ☼ Dan vangen op een goeden morgen de vlieglessen aan. De moeder vliegt in kleine kringen om het nest heen en het dapperste jong volgt al gauw haar voorbeeld, waarna de andere ook niet lang op zich laten wachten. ☼ Steeds grooter worden de kringen en op een dag gaat het verder: van de steile rotsen waar

Garmisch-Partenkirchen in den winter

DOOR P. J. A. LINTER

IN dichten nevel, waaruit traag groote vlokken sneeuw vallen, verlaten wij München en snel voert de elektrische trein ons zuidwaarts, de Beiersche Alpen tegemoet. Wit is het land, al dikker wordt het sneeuwdek, dat gespreid ligt over het golvende heuvellandschap, dat zwaar de takken der sparren omlaag drukt, dat als een donzen deken op de daken der huizen ligt. De horizon gaat verloren in den nevel, die ook hier nog een wijd uitzicht belemmert, zoodat de groote

DE PARTNACH, WAAR HIJ DE KLAMM VERLATEN HEEFT

Starnberger See zich tot aan den gezichteinder schijnt uit te strekken: onmerkbaar vloeien ijs en nevel samen. Scherp steken de zware sparrestammen in de bosschen af tegen al het blanke, en gitzwart liggen in het witte land de kronkelingen der jachtende bergbekers. Aan den rand van een open plek in het bosch staat een hert en kijkt nieuwsgierig naar onzen trein, zonder angst, evenals in onze weiden de reigers aan den slootkant het snelle monster nastaren. ☞ Garmisch-Partenkirchen! Op het station reeds heerscht de fleurige drukte van de wintersportplaats: kokette mutsjes boven zonverbrande, rozige gezichtjes; kleurige truien — al heeft ook de mode van de be- daagdetinte blauwe en bruine skicostuums veel opgang gemaakt; gesjouw van witkielen met fantastisch beplakte koffers. Hier zijn we dan in het centrum der Zuid-Duitsche wintersport, dat ook uitverkoren is om in 1936 getuige te zijn van de Olympische Winterspelen. ☞ Dik ligt de sneeuw in straten en om huizen, op boomen en daken en nog steeds dwarrelen de vlokken neer, zoodat de Zugspitze en Alpspitze en alle andere bergen rondom het dal waarin de beide aaneengebouwde dorpen liggen, verhuld zijn in dichte wolken

WINTER IN DE PARTNACHKLAMM BIJ GARMISCH-PARTENKIRCHEN

van blanke sneeuw. ☞ Hoe prettig, weldadig bijna, is toch het binnenkomen in zoo'n Beiersch dorp met zijn vriendelijke huizen, waarvan vele met naïeve fresco's beschilderd, de frische tinten van het schilderwerk, de breed uitstekende daken met veel houtwerk, die een gevoel van behaaglijkheid en geborgen-zijn doen opkomen, den innemenden groet „Grüss Gott“ der bergbewoners. Des te merkwaardiger is juist voor Garmisch-Partenkirchen, met zijn zeer groot

vreemdelingenbezoek en daarmee gepaard gaande ontwikkeling, de tegenstelling tussehen al het typisch inheemsche dat gebleven is en de moderne outilleering, de aanpassing aan de eischen der mondaine gasten: de vele groote hotels en pensions, de ruime, op het verblijf van vele personen ingerichte huizen en villa's, de winkels van sportartikelen en -kleding, de vele fotografen — want wie brengt er tegenwoordig zijn herinneringen niet in 6 × 9 of 9 × 12-vorm mee

naar huis? — en niet te vergeten de „curioshops“ met voortbrengselen van inheemschen handarbeid: aardewerk, houtsnijwerk, kleederdrachten en dergelijke. ☞ Bellerinkelend suiden de arren over het gladde wegdek, toen we ons dien middag opmaakten om naar de Partnachklamm te gaan, en met rammelende sneeuwkettingen schoten de auto's voort, ski's opzij vastgebonden, op weg naar de hellingen en oefenweiden. Verdoken, als in winterslaap, lagen aan het einde van het dorp de huizen langs den weg verspreid. Zullen we den grooten weg volgen? Neen, liever op expeditie uit en over velden en weiden zelf een pad-

gebaand door de maagdelijke sneeuw. Eens voorzichtig gepuild met den onontbeerlijken puntstok — hooger dan de knieën zou de sneeuw wel niet komen, dus waagden we 't er op en in ganzenmarsch ging het met woestijnpassen er op los. Nu doemen ook de hellingen op — daar is de groote, 40 meter hoge springschans, die thans reeds wordt aangelegd voor de Olympische Spelen. Wij ploeteren voort, elke stap is er één, langzaam gaat het de helling op. Daar dringt een zacht geruisch tot ons door — dat moet de Partnach zijn, en nu zien we ook, dat het gebouwencomplex voor ons een houtzaag-

molen is. Daar is een brugje en juist als we dat bereiken, komen eenige sleden, met boomstammen beladen, het pad langs het riviertje afzakken. Moeizaam zeulen de roomgele trekossen hun vracht door de bocht, een laatste inspanning en zacht glijdt de slede het platgetreden erf van den molen op. ☞ Wild voortschietend over steenblokken, bruisend en kolkend, stroomt de Partnach dalwaarts. Steeds stijgt nu ons pad, tusschen zwaar begroeide hellingen

PARTENKIRCHEN IN DEN WINTER MET LINKS DE ZUGSPITZE

door en aldoor vergezelt ons in de stilte het klateren van het water. Het dal vernauwt zich, de hellingen worden steiler, hooger, en bij een laatste bocht verdwijnt het pad in een korte tunnel om uit te komen langs den wand van een nauwe, grillige kloof, waardoor de Partnach zich een weg heeft geslepen naar het dal. Het water staat laag, vele meters beneden het pad, maar wanneer de sneeuw van de bergen smelt, stormt hier een diepe rivier met donderend geweld voort. Nu zijn de kleine watervallen, die links en rechts in de kloof storten, verijsd en we zijn in een wondere wereld van fantastisch gevormde stalactieten van ijs, doorschijnend in sprookjesachtige tinten van blauw en groen en geel en wit. Ginds heeft het vallende water van den over het pad hellenden rotswand tot in de diepte een aaneengesloten gordijn gevormd van zware ijskegels, als orgelpijpen, weer verder ruischt het water uit een breede franje van puntige ijspegels in de kloof. En al maar komen nieuwe bochten, telkens nieuwe uitzichten biedend in deze sprookjeswereld. Hoog boven de hoekige rotsen is een smalle streep van den hemel zichtbaar, en toch is het licht hier zeldzaam klaar, weerkatst als het wordt door de vele ijscoulissen. Het was al laat, toen we terugkeerden naar het dorp, Schoolkinderen, de tasch op den rug, gleden ons op hun ski's voorbij, kleine hummels nog, die de houten ondergebonden kregen zoodra ze loopen konden. Lichtjes verschijnen op de hellingen, bij het dorp gaan de lantaarns aan en zetten de sneeuw van de boomen langs den weg in een gulden schijn. In Partenkirchen zien we, dat dien avond het „Original Werdenfeler Bauerntheater Partenkirchen" een uitvoering zal geven, met in de pauzen en tot slot „verscheidene Schuhplatt-Tänze en Zither-Vorträge". Dat mochten we niet verzuimen! We zijn er heengegaan en als ik hier een raad mag geven: wie in Garmisch-Partenkirchen, de hoofdplaats van het Werdenfelerland, komt,

moet zoo eenigszins mogelijk dit „einheimische" theater bezoeken; hij zal er geen spijt van hebben. Boeren en handwerkslieden voeren hier onder de uitstekende leiding van Johann Rieger volksstukken en komedies op in dialect. Hun stof putten zij uit hun eigen leven, zij vinden zichzelf terug in de personen die zij uitbeelden, zij dragen de hun eigen dracht, spreken hun eigen taal, en mede hieraan is natuurlijk te danken de groote natuurlijkheid van hun voordracht, het volkomen opgaan in hun spel. Zij worden geleid door een van hun eigen volk, wiens gaven hun natuurlijke talenten heeft weten te ontvouwen, die den wijzen maatregel heeft genomen, hen nooit buiten hun woonplaats te laten optreden. Een veertigjarige traditie heeft deze kunst ver uitgebracht boven diletantenspel. Het vroom, toen we naar ons hotel liepen, de sneeuw kraakte onder de schoenen en helder fonkelden de sterren aan den hemel. Dat belofde wat voor morgen, als we naar de Zugspitze gingen! Het dorp is in Fasnachtsstemming en uit hotels en Gaststuben dringt muziek tot ons door. Voor het mondaine hotel Alpenhof stuiten we op eenige rumoerige gestalten en het licht van een lantaarn valt op monsterachtige houten maskers. Nu al gemaskerd, zolang voor Carneval? En heel geheimzinnig worden we ingelicht, dat de burgemeester het maskerdragen verboden heeft en dat het vroolijke vijftal poolshoogte gaat nemen of hij in het hotel is, om hem te laten zien, hoe zij het burgervaderlijk verbod durven te trotseeren. Of ze den hotelportier voorbij gekomen zijn, hebben we maar niet afgewacht, maar ik heb zoo'n flauw vermoeden, dat de vijf Burschen den aftocht hebben geblazen

(Slot volgt)

HYACINTHEN

ZIEZOO, nu staan ze op glas". Daar lagen dan de bollen in de wijde halzen van hun glazen, even boven het steriele leidingwater, droog, schubberig, onbestemd en groezelig van kleur: wat grijs en lichtbruin en geel, met hier en daar een paarsig velletje. Daar lagen ze dan: in een donkere kast, waar niets te vinden was dan wat afgedragen of ongebruikte kleeren, maar waar geen sprankje licht doordrong. En tóch deden ze het. We waren ze haast vergeten met al dat ijs en die lange sliert van Zondagen in December. Wie denkt er dan ook aan hyacintbollen? Maar ze waren leuk hun gang gegaan. Ze hadden hun lange, witte wortels sierlijk in het water gehangen. En van boven was er een groote knop uitgegroeid, in den vorm van een suikerbrood of een bisschopsmutsje. „Nu moeten ze er toch heusch uit". Ja, het werd tijd. En daar staan ze dan tusschen de cactusjes voor het venster. Ze groeiden maar. Van niets. Van niets dan dat doode leidingwater. De dikke knop vouwde voorzichtig open. Stevige, malsche bladen weken op zij, en een stugge, stijve stengel met groene bloemknopjes rondom, schoot er uit op. Hij werd hooger. De bloempjes veranderden van kleur. Ze werden licht, ze werden donker: wit, en rood, en violetblauw. Ze vouwden hun tandjes

steeds verder uiteen, totdat zij trompetjes leken, die langs den heelen bloemstengel hun wijdopen monden uitstaken. Ze begonnen te geuren. Haast exotisch, naar kamperfoelie of peper. En nu is het werkelijk een stukje voorjaar in de kamer, die stijve hyacint die daar zoo blij, zoo hoersch, zoo openhartig op hun glazen staan te kijken. De zon schijnt. Het water in de glazen glanst. En het zilveren licht van de winterzon poeiert over die ronde trosen blauwe en roode

en witte bloempjes. Stemmig en peinzend staan de cactusjes tusschen die korte voorjaarsvreugde van mijn vensterbank: bollen op glas.

Ws.

DE VERRASSING

Gekweld door zorgen, moe van 't denken,
Voelde hij, dat 't zoo niet verder kon;
Hij was onrustig, boos, onbillijk,
Enfin, hij werd onmogelijk en verzon

Een plan, om zich de rust te geven,
Zoo noodig voor herstel van 't moeie brein.
Dies ging hij heen en vond een plek,
Waar hij neerstreek en alleen wou zijn.

Geen stiller plek kon men zich denken
In 't heerlijk berg- en sneeuwgebied:
Ver weg van alle strijd en leven
Toch — wat hij zocht, hij vond 't er niet.

Want dat hij zichzelf niet los kon worden
En hij dus nooit alleen kon zijn,
Ziet, daaraan had hij niet gedacht.
Toen hij rust zocht voor het moeie brein.

G.

DE ALPSPITZE BIJ GARMISCH-PARTENKIRCHEN